

SLOVENSKI GOSPODAR.

— List ljudstvu v pouk in zabavo. —

Ishaja vsak četrtak in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, za pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge avstrijske dežele 6 K. Kdor hodi sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se pošilja do odpovedi. — Deležniki „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 w.

UREDNIŠTVO: Koroška cesta šte. 5.

Rekopis se ne vrača. Neznankovana pisma se ne sprejemajo.

UPRAVNIŠTVO: Koroška cesta šte. 5.

Vsprejema naročnine, inserate in reklamacije.

Za inserate se plačuje od enostopne petitvrite za enkrat 15 v, za dvakrat 25 v, za trikrat 35 v. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede popoldne. — Neaperte reklamacije se poštno proste.

Štev. 5.

V Mariboru, dne 2. februarja 1905.

Tečaj XXXIX.

Celjska slovenska gimnazija.

Deželni poslanec dr. Dečko in državni poslanec vitez Berks sta se pogodila z vlado, da se samostojni nemški-slovenski gimnazijski razredi premestijo iz Celja v Gaberje, kjer je dr. Dečko po Berksu ponudil vladi za stavbišče svoj travnik ter ji ga že tudi — po kaki ceni, se ne ve — prodal. Stem sta dr. Dečko in vit. Berks ravnala naravnost proti volji spodnještajarskih Slovencev, ki so se na zaupnem shodu v Celju dne 10. aprila 1902 izrekli izključno za Celje, in spravila zadevo celjske slovenske gimnazije še v večje blato nego je dozdaj bila brez slovenske krivde. Kajti brez ozira na vsa druga vprašanja, ki so nastala vsled samovoljnega ravnanja dr. Dečko-Berksovega, Gaberje in še celo dr. Dečkov travnik ni primeren prostor za slovensko gimnazijo, ampak na tem prostoru ji je po mnenju večine slovenskih mož v Celju, katerim se ne gre za kako strankarsko stališče v tej stvari ampak za blagor slovenske mladine, pogin gotov.

Gaberje še ni tako razvita vas in se v doglednem času tudi ne bo tako razvila, da bi nudila dovolj stanovanj za dijake. Večina dijakov bi morala še zanaprej stanovati v mestu. Iz mesta pa bi morali dijaki, ako vzamemo sredino mesta, hoditi pol ure daleč v novo gimnazijo in to pri vsakem vremenu. Ali ne bodo premnogi rajši šli v nemški zavod,

kateriga bodo imeli pred nosom? Ko bi tudi četrtina dijakov lahko dobila stanovanja v Gaberjah, uverjeni smo, da bi profesorji iz vzgojeslovnega stališča nikakor ne mogli priporočati teh stanovanj. Dijaki bi morali stanovati pri delavcih, ki imajo večinoma le po eno sobo in ki so v Gaberjah po večini takih naziranj, katerih stariši slovenskih dijakov vse drugo prej nego odobravajo. Nadalje živi po uradnih poročilih v tem malem kraju nič manj nego 30 parov v konkubinatu in po istih poročilih ima kazenski sodnik v Gaberjah primeroma največ opraviti radi preprirov in pretepov. V bližini je tudi polno gostiln in kavarn, kakor tudi vojašnica. V takem ozračju bi se odgajali slovenski dijaki!

Zdravstveno stanje v Gaberjah je vsled slabe vode in močvirnatih tal pred pokopališčem silno neugodno. V preteklem letu je bilo 29 slučajev želodčnega tifusa! V tak kraj bi naj pošiljali slovenski stariši svoje največje zaklade, svoje najnadarjene sinove?

Kakor znano, morajo dijaki navadno v vsakem razredu večkrat na teden biti do 12 ure popoldne v šoli. Kako naj hodijo v dijaško kuhinjo, ki bo morala biti zaradi višjih gimnazijcev le v mestu, kako naj hodijo k jožefincem in kapucinom ali zasebnim dobrotnikom, ki zopet stanovajo le v mestu? Dijaškega doma niti ne omenjamo, ker je njegov nakup vseskozi ponesrečen in bo najboljšo kupljeno hišo kakor najprej zopet prodati!

Prepričani smo, da celjski Slovenci sami svojih sinov ne bi pošiljali v tako oddaljeni zavod, in vendar je sedaj mestnih sinov 40 na zavodu. Kako pa bo to uplivalo na kmetско ljudstvo, če bo videlo, da slovensko razumnishvo svoje dece ne pošilja v slovensko gimnazijo, ampak to le od kmeta zahteva? Pri tej oddaljenosti bi stariši tudi malo povpraševali po napredku svojih sinov, kar je ravno v prvih letih mnogokrat odločilne važnosti.

Profesorji, ki imajo večinoma rodbine, bi morali stanovati v okolici in tedaj bi hodili otroci v daljne mestne šole, ali pa bi stanovali v mestu, odkoder bi morali sami hoditi dolgo pot v šolo. Vsekakor bi se ne čutili srečne. Kjer pa učitelj ni zadovoljen z razmerami, naj se ne išče dobrega uspeha. Saj tudi brambovski častniki ne stanovajo zunaj mesta.

Vsled tega so vsi trezno misleči, za narodni blagor zavzeti in neodvisni rodoljubi v Celju in izven Celja trdno prepričani, da zavod v Gaberjah ne bi uspeval, ampak mu je pogin gotov in neizogiben. In naša narodna dolžnost je torej, da ugovarjamo samovlastnim pogodbam dr. Dečko-Berksovim z vlado in da pozivljamo ostale slovenske poslance, naj vladi pojasnijo, da dr. Dečko in Berks nista ravnala v smislu spodnještajarskih Slovencev, ampak proti njih volji, popolnoma samovoljno, na lastno pest. Stališče spodnještajarskih Slovencev se je označilo na zaupnem shodu v Celju dne 10. aprila 1902, kjer se je soglasno sklenilo:

LISTEK.

Politično razmerje med avstrijskimi deželami in Ogrsko v 17. stoletju.

(Ob dvestoletnici Krucov predaval v Ljutomeru dne 27. nov. 1904. Fr. Kovačič.)

(Dalje.)

V tem času je med Štajersko in Hrvaško nastalo preporno pravno-politično vprašanje zaradi deželnih mej. Štajerska dežela si je z ene strani skušala priklopiti celi varaždinski generalat, z druge strani je pa nastal hud prepri z dolgotrajnimi pravdami zaradi nekaterih vasi v ljutomerski okolici, katere je grof Nikolaj Zrinjski hotel na vsak način pridružiti Medjimurju.

Dne 29. avgusta 1659 so se štajerski dež. stanovi, zbrani v deželnem zboru v Gradu, obrnili v obširni pritožbi do cesarja ter ga prosili, naj s svojo besedo odpravi nepostavnosti in krivice, ki se tu in tam godijo. Med drugim omenijo, da si je grof Nikolaj Zrinjski že pred leti prilastil devet vasi, spadajočih od nekdanj k ljutomerski grajščini, namreč: Mota,

Cven, Pristava, Podgradje, Stročja ves, Kristanci, Grlova, Banovec in Radomerje ter jih neče postavnim lastnikom vrniti. Že pred 5 leti so bili deželni stanovi od njega zahtevali, naj dokaže, da ima pravico do imenovanih vasi, in on je s prva obljubil, češ, da hoče to zadevo predložiti v razsodbo ogrski vladi, ki naj stvar preišče in natanko določi. Toda to se do zdaj še ni zgodilo, pač pa sili s huzarji in hajduki dotične vaščane k roboti in ako se kdo le količkaj protivi, ga da z živino vred odpeljati v Čakovec, kjer je neusmiljeno tepen in zaprt.

Vsled te pritožbe je cesar ukazal posebni komisiji, naj vso zadevo preišče. A kjer je šlo za prostega kmeta, se ni mudilo. Preteklo je 12 let, preden je komisija začela svoje delovanje. Novembra 1671 je prišel v tej zadevi v Ljutomer svetovalec deželne kamore, Viljem Calucci, ki je dne 5. novembra t. l. vpričo 300 do 400 ljudi pregledal stare mejnike in zaslišal najstarejše ljudi. Vsi so mu oglasno izpovedali, da si je grof Nikolaj Zrinjski leta 1652 ravno pred žetvijo z oboroženo roko prisvojil zemljišča 5000—6000 težakov. K temu ga je bil bojda našunat nek menih Franc Kosmi, ki je pri njem bival. Takoj potem je prišla sicer komisija tje, a morala je zopet

oditi, ker se je Zrinjski zagrozil, da pride tje tudi on s 400 huzarji, kar ni nič prijetnega obetalo.

Do tega prepira pa je prišlo tako le: Ljutomersko grajščino je takrat posedal grof Gašpar Draškovič, ki je svojo edino hčer Evzebijo dal za ženo Nikolaju Zrinjskemu, ki je bil lastnik Čakovca. Za doto ji je dal gradova Trakošćan in Klenovnik na Hrvaškem, Zrinjski pa mu je zato položil 30.000 gld. Ko je pa Evzebija že leta 1651. umrla brez otrok, je oče zahteval gradova nazaj. Zrinjski pa gradov ni hotel prej izročiti, dokler mu Draškovič ne vrne svote 30.000 gld. Draškovič je pa grad Trakošćan siloma vzel, toda Zrinjski mu ga je kmalu s hrvaško in nemško vojsko nazaj vzel in vrnil še le takrat, ko mu je izplačal 30.000 gld. Iz maščevanja je Zrinjski leta 1652. planil na Draškovičeva posestva na Murskem polju.

Vsled dvornega dekreta 10. jan. 1672 je imela zadevo preiskati še ena komisija in potem razsoditi. Udje te komisije so bili: zagrebski škof Martin Borković, višji davkar harmice v Nedeljišču in oskrbnik fiskalnih zemljišč Peter Prasinsky, svetovalec dvorne kamore Calucci, zastopnika Zrinjskih in lastnikov ljutomerske grajščine in Mihael Wellaher, zastopnik štaj.

„Zaupni shod zahteva, da ostane ta gimnazijalni zavod v Celju ter se razširi v višjo gimnazijo, ker je prepričan, da bi drugod tak zavod nikakor ne uspeval. Isti odklanja vsako spravo, naj pride od ene ali druge strani. Premestitev gimnazije proti volji slovenskega naroda le, da bi se ugodilo samovolji nekaterih nemških strank, bilo bi neodpušljivo žaljenje slovenskega naroda in krivično odškodovanje njegovih prosvetnih teženj.“

Tega stališča se še danes oklepajo spodnjestajski Slovenci in za to se ga naj trdno drže tudi slovenski deželni poslanci.

Naš klic ostane prej kakor slej: Iz Celja ne gremo!

Družba sv. Mohorja.

Družba sv. Mohorja s tem vljudno vabi vse Slovence k pristopu za leto 1905. Prosi, da ji ostanejo zvesti dosedanjí udje tako v naši slovenski domovini kakor izven nje, a tem naj se pridruži še kolikor le možno novih! Ravnilo nam mora namreč vedno biti resnica: Mohorjevih udov število je verskega in slovenskega duha merilo. Pomnimo si to in delajmo tako!

Č. gg. poverjenike zopet prosimo, naj čim prej dovršijo svoje, sicer težavno, a toliko bolj hvalevredno in koristno delo nabiranja družbenih udov. Vse ude pa prosimo, naj ne le samo pravočasno vplačajo svoj donesek, da s tem olajšajo delo poverjenikov, marveč vsakdo naj se tudi potruži, da Mohorjevi družbi pridobi novih članov.

Plačilo za sedanje prispevke in raznoteri trud sprejme sleherni Mohorjan jeseni, ko se razpošiljajo družbene knjige. Odbor se nada, da bo letošnji naš književni dar zadovoljil vsakega Mohorjana tako glede vsebine kakor oblike. Že koledar za leto 1905 je obširnejše označil knjige, ki jih prejmo naši člani za letošnje leto, in ki so te-le:

1. „Zgodbe sv. pisma“. XIII. snopič. Spisal dr. Jan. Ev. Krek. — Vrloznani pisatelj lepo nadaljuje svoje delo, ki bo gotovo vsakemu v mnog pouk in veselje.

2. „Dušna paša“. Spisal Friderik Baraga, bivši škof v Severni Ameriki. — Družba izda ta molitvenik po večkrat izraženi želji in upa, da s tem vstreže cenjenim udom, ki dobé v roke temeljito sestavljeno, z večjim tiskom tiskano knjigo slovečega slovenskega škofa in pisatelja.

3. „Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini“. Spisal Jernej Andrejka. 2. snopič. — Zaključuje se znamenito delo o zadnji zasedbi Bosne. Prvi del je vzbudil velemnogo zanimanja med Slovenci, tudi drugi del bo po bogati vsebini in mnogih podobah gotovo ugajal.

4. „Slovenske večernice“. 57. zvezek. — „Večernice“ so Slovincem že stare znanke. Letošnje obsegajo samo lepe povesti.

5. „Gospodarski nauki“. I. knjiga. — Novo podjetje Mohorjeve družbe. Zbirka raznovrstnih gospodarskih sestavkov bo dobro služila vsem slovenskim gospodarjem in gospodinjam.

dež. stanov. Ta komisija je pričela svoje delo 12. marca 1872. s pregledovanjem mej pri Razkrižju. Izmed 123 povabljenih prič je bilo zaslišanih 63, ki so jasno dokazale, da si je Zrinjski te vasi krivično prilastil Dne 19. marca je bila zaslišana tudi vdova med tem umrlega Nikolaja Zrinjskega, ki pa ni vedela kaj posebnega povedati. Zastopniki Zrinjskega in hrvaške kraljevine pokazali so sicer neko listino, s katero je stolni kapitol v Pečuhu še l. 1355. pričal, da je mejo med Ogrsko in Štajersko že kralj Bela tako določil, kakor je trdil Zrinjski, a komisija je vkljub temu razsodila v prid ljutomerski grajščini, ni pa izrekla, spadajo li te vasi pod Ogrsko ali Štajersko.¹

¹ Glej „Mittheilungen des histor. Vereines für Steierm., XXXIX“, str. 121—123, pa „Časopis za zgodovino in narodopisje“, l. 1904, str. 176.

(Dalje.)

6. „Koledar za leto 1906“ bo zopet prav mnogovrsten. Med mnogimi drugimi sestavki bo prinesel življenjepis slovečega učnjaka in junaka Jurija Vege, črtice iz rusko-japonske vojske, razgled po svetu itd.

Nabiralne pole z denarjem naj se odboru dopošiljajo **do dne 5. marca**. Mnogo truda, sitnosti in nepotrebnih stroškov povzročajo nam tisti, ki nam ne dopošljejo ob pravem času udnine!

Posamezne ude in take kraje, ki nimajo 15 udov, pa prijazno opozarjamo, da morajo po družbenih pravilih letnini (2 króni) dodati še 40 vinarjev za upravne stroške, namreč za zavoj, spremnico s kolekom, delo itd. Seveda morajo potem poštino, ki znaša veliko več, še sami plačati.

Mili Bog naj blagoslovi naše delo in geslo za Mohorjevo družbo bodi: „Ne nazaj in navzdol, marveč vaelej naprej in navzgor!“

V Celovcu, dne 29. prosinca 1905.

Odbor.

Rusko-japonska vojska.

Na suhem.

Kuropatkin je brzojavil dne 25. m. m. carju: Danes smo začeli prodirati na zahodnem krilu proti Japoncem. Mraz znaša 16 stopinj pod ničlo. Še isti dan je poročal, da so ruski vojaki zasedli kraj Kajlotoze in Kejputago. Prvi kraj so vzeli Rusi, ne da bi padel en strel. Kejputago pa so Japonci hrabro branili, a konečno so se morali umakniti ob 10. zvečer, ko jih je hotela ruska konjenica obkoliti. Dne 26. m. m. se je vnel boj za močno utrjeni kraj Sandepu, katerega so imeli Japonci v posesti. Cel dan se je bil vroč boj za te utrdbе, slednjič so Rusi zmagali. Na ruski strani je bilo mrtvih in ranjenih 45 častnikov in okoli 1000 mož. Rusi so ujeli 102 Japoncev in ugrabili mnogo orožja, vozov in streljiva.

Zakaj je Kuropatkin začel prodirati s svojim desnim (vzhodnim) krilom ob reki Hungo proti jugu, se še sedaj ne more določiti. Bržkone je zvedel od generala Miščenska, ki je naredil tisti drzni izpad celo za hrbet japonske armade, da je levo (zahodno) krilo Japoncev slabo zavarovano in da se torej tam lahko pride do železnice, ki dovažja japonski armadi živež. Za kozake je tudi sedaj, ko so reke zamrznjene, najugodnejši čas. Zato bo Kuropatkin tudi pridno rabil konjenico na obeh svojih krilih. Na desnem, kjer je začel prodirati, je zbral baje 20.000 konjenikov.

Če se posreči Kuropatkinu vreči Japonce od železnice v gorovje, potem postane lahko to za Japonce usodno, posebno ker stoji tudi v severni Koreji močna ruska četa, ki bo jim odrezala dovozno cesto skozi Korejo. Če se pa ta napad ne bo posrečil, in Rusi ne bodo mogli pregnati Japoncev iz utrjenih stališč, potem za Ruso to ne bo nevarnost, ker se bodo lahko mirno umaknili. Storili so vsaj to dobro, da so Japonce prisilili svoje levo krilo ojačiti, seveda na škodo desnega krila. Spomladi pa bo v dolini, kjer sedaj stoji japonsko levo krilo, bojevanje nemogoče, ker se začne tajiti led na reki Hunho in ista prestopi svoje bregove. Tedaj bo samo na vzhodnem krilu obeh armad bojevanje mogoče.

Na morju.

Nemški listi so prinesli neverjetno vest, da se je vnela med admiralom Roždestvenskim in japonskim brodom blizu Madagaskarja pomorska bitka, v kateri so Rusi zmagali in potopili japonsko oklopnico in dve križarki. Poročilo iz Tokija namreč zatrjuje, da admiral Togo nima namena rusko brodovje napasti pri Madagaskarju, ker je že vse potrebno odredeno, da se prepreči vsak poizkus, priti v Vzhodno Azijo. Tudi poročajo vesti iz Madagaskarja, da se baltiško brodovje še vedno tam mudi in da čaka na pomožne ladje in brodovje.

Iz Vladivostoka prihaja poročilo, da so vse bojne ladje popravljene. Ker se pa Japonci bojijo, da bi te ladje naredile zopet kak

izpad in bi jim poškodovale njihove prevozne ladje, zato je dne 25. m. m. brodovje admiral Kamimura odjadralo brzo proti severu, katerega namen je, oblegati Vladivostok od morske strani in zabraniti ladjam izpad. In res že poročajo angleški listi, da so začeli od morske strani oblegati Vladivostok.

V Vladivostok je došlo zopet šest parnikov, dva z živežem, trije s premogom in eden z rižem. Eden parnik z živežem so pa Japonci ujeli.

Vladivostok.

Dne 28. m. m. so začeli Japonci, če je verjeti angleškemu poročilu, z obleganjem druge velike ruske trdnjave, Vladivostoka, od morske strani. Zaradi tega so ruske oblasti zahtevale od vsakega prebivalca izjavo, ali hoče ostati v slučaju obleganja v mestu in služiti pri posadki kot bojevnik ali delavec, ženske kot strežnice, drugi prebivalci pa morajo biti pripravljeni, pri prvem pozivu vlade zapustiti mesto. Mesto so tudi Rusi zelo močno utrdili. Proti morju ga ščitijo mine, ki sežajo daleč v morje, na suhem in tudi na morski strani pa groze sovražniku močne utrdbе z velikimi topovi.

Skoraj neverjetno je, da bi Japonci začeli oblegati Vladivostok tudi na suhem. Kajti pre-slabo so naleteli pri Port Arturju, ki ni bil niti tako močno utrjen. Da bi torej sedaj začeli z obleganjem od suhe strani, ter s tem oslabilo armado v Mandžuriji, ki je tako krvavo potrebna pomoči, je neumnost, katere gotovo ne bodo storili Japonci. Njih edino obleganje bo od morja, da zabranijo izpad bojnih ladij.

Državni zbor.

Po preteku 6 tednov se je zopet otvoril dne 24. januarja 1905 državni zbor. A kakšna sprememba! Zvite buče s ciganskim obrazom ni več na sedežu ministrskega predsednika. Prišel je nov mož, o katerem se pravi, da je v tesni zvezi z najvišjimi krogi. Dr. Gavč je bil že večkrat minister. Najvažnejši dogodek prve seje je bil govor ministrskega predsednika. Vse ga je zvesto poslušalo; še celo Čehi so odobrovali njegov prikljupljiv govor. Obetal je, da bo dal Čehom in Nemcem, in vsakemu narodu, kar mu gre po postavi. No, več ne zahtevamo. Storil bo vse, kar je mogoče, da se pomaga našemu poljedelstvu, industriji in delavskemu stanu. To so lepe besede, da bi se le tudi dopolnile! Hoče narediti merodajni vpliv naše državne polovice, da se težišče države ne pomakne iz Dunaja. (Te besede so bile obrnjene proti ogrskemu ministrskemu predsedniku Tisza, ki je zadnjič rekel, da težišče avstrijske države sili v Buda-Pešto.) — Po govoru dr. Gavča se oglasi k besedi češki narodnjak Choc, ki zahteva da se naj otvori o govoru barona Gavča razprava. A za ta predlog se ni vzdignilo niti 10 poslancev. Vsled tega so kričali Choc in njegovi pajdaši. Seja se je nato sklenila, ker so načelniki vseh klubov povabljeni k zborničnemu predsedniku, da se razgovorijo o nedeljskem postopanju v zbornici. Vložilo se je več interpelacij; med drugimi vtegne za Slovenji Štajer biti važna ona poslanca Žičkarja in tovarišev v zadevi postopanja sodišč nasproti občinam in župnim uradom. Nekatera sodišča pošiljajo v zadnjem času občinskim in župnim uradom samo nemške tiskovine. Nekateri župniki so se pritožili proti takemu postopanju pri nadsodišču v Gradcu. Dobili so pa namesto kruha — kamen, češ, da se naj župni uradi spominjajo svojih vzvišenih dolžnosti! Imenovani poslanci vprašajo voditelja pravosodnega ministrstva, ali hoče te nepostavne razmere spremeniti? Sploh opazujemo vedno bolj in bolj, kako smatra ne le samo deželni odbor v Gradcu, temveč vse oblastnije celo Spodnje Štajersko kot nemško posest! Tu bo imel dr. Gavč dosti dela, če noče, da ostanejo njegove besede — prazne fraze.